

عنوان مقاله:

بازخوانی ماهیت استصحاب با نگاهی بر نظریات استاد جعفری لنگرودی

محل انتشار:

فصلنامه تخصصی دانشنامه های حقوقی، دوره 2، شماره 3 (سال: 1398)

تعداد صفحات اصل مقاله: 22

نویسنده:

سید محمد صدری - دانشیار رشته فقه و مبانی حقوق دانشگاه پیام نور

خلاصه مقاله:

استصحاب یکی از مستندات پرکاربرد در استنباط احکام فقهی و استدلالات حقوقی است. استصحاب اجمالاً به «حکم به بقای چیزی که در گذشته بوده است» تعریف شده است. شرایط، ارکان، اقسام استصحاب با تلاش و موشکافی فراوان دانشمندان اسلامی، مورد بررسی قرار گرفته است. این پژوهش‌ها سبب شده است که کاربرد استصحاب به گونه شگفت و حتی اغراق آمیزی در حوزه فقه و اصول و حقوق گسترش یابد. اما «چیستی و ماهیت» استصحاب به عنوان پرسش مهم و اساسی، همچنان به قوت خود باقی مانده است. در این پژوهش، ضمن بررسی معنای لغوی و اصطلاحی استصحاب و سعی در تطبیق معنی اصطلاحی و لغوی، به تطورات اصول عملیه - به طور عموم - و استصحاب است. هر چند واژه استصحاب در نصوص روایی ذکر نشده، اما محتوا و مضمون آن در روایات آمده است. شاید اولین استدلال مفهومی به استصحاب از آن هشام بن الحکم - که پیش از امام شافعی می‌زیسته است - باشد. در بررسی تاریخ علم اصول، به عباراتی همچون «استصحاب الحال»، «استصحاب حال العقل» در متون فقهی پیشینیان برمی‌خوریم که با «استصحاب» کنونی در علم اصول فقه، تفاوت آشکاری دارد. برای اماره و اصل عملی بودن استصحاب، نخست فرق اجمالی اماره و اصل عملی تبیین و احوال مشهور ذکر می‌شود. برخی از اصولیان متأخر - همچون میرزای نائینی - نظریه‌ای به نام «اصل تنزیلی و احرازی» مطرح کرده‌اند تا برون‌رفتی جدید از پاسخ دوگانه «اماره بودن» و «اصل عملی» بودن استصحاب باشد. صرف‌نظر از این راه حل، تحلیل دقیق تبیین راه حل مسئله، محتاج بررسی شاخص‌ها و ملاک‌های حل مسئله است. به عنوان مثال، ملاک حجیت استصحاب و یا تحلیل ارکان آن، تأثیر آشکاری در حل مسئله «اماره بودن» و «اصل عملی» بودن استصحاب دارد. در پایان این پژوهش، ضمن کاوش در مبانی استصحاب در آرای استاد جعفری لنگرودی، سه خاستگاه عقلی، شرعی و تلفیقی استصحاب به عنوان جمع‌بندی، بیان شده است.

کلمات کلیدی:

استصحاب، اصل عملی، اماره، کاشفیت، شک

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1164906>

